

Juhlaesitelmä 15.7.2012

Arvoisat juhlavieraat!

Aluksi esitän kiitokset sukuseuran hallitukselle, että suotiin tilaisuus jatkaa minulle mieluisimman harrastuksen parissa, historia on sitä ollut siitä saakka, kun pikkupoikana opin lukemaan Sopalan kansakoulussa.

"Varjele vakainen Luoja,
kaitse kaunoinen Jumala.
Kavioista vainovarsain,
sorkista sotahevosten! "

Näin Kantelettaressa.

Valtaa ja rahoja ei pidä koskaan jättää vartioimatta, niille löytyy aina ottajia, todetaan tunnetussa sanaparressa.

Kun poliittinen ja sotilaallinen suurvalta Ruotsi menetti mm Suomen Venäjälle Suomen sodan ja välillisesti Tilsitin sopimuksen seurauksena, oltiin Savossa ja Suomessa tilanteessa, jossa jäljelle jäi lähinnä vaihtoehdoksi uskollisuudenvala Venäjän keisarille.

Kun keisarit Napoleon ja Aleksanteri I tapasivat Itä-Preussissa sijaitsevassa Tilsitin kaupungissa kesä-heinäkuussa 1807 Niemenjoella sijaitsevalla lautalla, keisarit sopivat Euroopan kohtalosta.

Suomen tulevaisuus ratkesi samalla, vaikka Tilsitissä siitä ei nimenomaisesti sovittukaan.

Suomen sodan alkaessa 1808 molempien puolien armeijat olivat lukumääräisesti suunnilleen yhtä suuret. Venäläisten hyökkäysarmeijan vahvuus oli noin 24 000 miestä, puolustavia joukkoja Suomessa oli noin 21 400 miestä. Tähän yhtäläisyydet paljolti loppuivatkin.

Armeijat erosivat laadullisesti suuresti toisistaan, ja juuri tämä vaikutti ratkaisevasti sodan kulkuun.

Venäläiset olivat ammattisotilaita, kun taas ruotsalais-suomalaiset olivat enemmän amatöörejä.

Toki ruotusotamiehet olivat sinänsä hyvää ainesta ja sotilaan ammatti oli arvostettu, mutta ruotuarmeijan koulutus oli vähäistä

ja joukot olivat iältään parhaan kuntoisuuden ylittäneitä.
Suomea puolustavien ruotusotamiesten keski-ikä oli 40 ikävuoden tienoilla.
Alle kolmekymmenvuotias oli pikemminkin poikkeus .
Ruotuarmeijalla oli kuitenkin tärkeitä etuja puolellaan.
Armeija oli hengeltään hyvää ainesta, mieskohtaisesti urhoollista ja se puolusti omaa maataan.
Kummallakin sotivalla puolella kärsittiin huonosta muonan saannista.
Puolustava armeija saattoi kuitenkin tukeutua paikallisen väestön apuun .
Ruotsalaistutkimuksen mukaan Suomen sodan varsinaisia sankareita olivat ne emännät jotka leipoivat sotamiehille armeijan laskuun tuoretta leipää kesällä ja syksyllä 1808.
Suomen sodan maineikkaista päälliköistä Carl von Döbelnin , Sandels, n lisäksi kannattaa muistaa Savon Prikaatin komentajana toiminut kenraali ja kreivi Johan Adam Cronstedt, sekä poikkeuksellisesti sodan jälkeen Suomeen asumaan asettunut Otto Henrik von Fieandt, Karstulan puolustaja , jolle Runeberg on runoillut itsepäisen sankarin sädekehän:
"Mutt hän piti päänsä ain, omaa tietään kulki vain."

Joulukuu on ollut Suomen historiassa merkittävää aikaa.
Joulukuun 1 pv 1808 perustettiin nimittäin kenraalikuvernöörin virka jonka ensimmäiseksi haltijaksi nimettiin kenraali G.M Strengtporten, hänet tunnettiin jo Ruotsin vallan aikana henkilöksi joka havitteli Suomen irtautumista Ruotsista ja täyttää itsenäisyyttä.

Keisari Aleksanterin Porvoon valtiopäivien päättäjäispuheen sanavalintaan:
"Suomi on kokonaisuudessaan korotettu kansakuntien joukkoon."
sisältyi ilman varsinaista oikeudellista merkitystä suuntaviivat, jotka hallitsivat suomalaisten toimintaperiaatteita autonomian aikana.
Keisarin sanaa ja lupausa pidettiin lakina ja oikeusohjeena.

Mutta muuttuiko mikään Juvalla ja Savossa Haminan rauhan jälkeen?
Kuinka sovussa elivät rahvas ja virkamiehet uusien isäntien myötä,
Suomen suuriruhtinas asui ja eli Tukholman sijasta Pietarissa.
Savosta katsoen hallitsija oli nyt maantieteellisesti lähempänä.
Suomen asiain komitea kokoontui kuitenkin aluksi Turussa josta se siirtyi Pietariin , ja vuodesta 1821 suomen asiain komitea sijaitsi Amiraliteetin kaupunginosassa , josta Suomen valtio oli ostanut kamarifuriiri Seminov ,

in talon komiteaa varten., ja samoissa tiloissa suomen ministerivaltiosihteerin virasto sijaitsi koko autonomian ajan.

Etelä - Savon kannalta oli merkittävää , että keisari liitti suosikkinsa Kustaa Mauri Armfeltin vaikutuksesta Vanhan Suomen ja v. 1743 Venäjälle menetetyt osat muun Suomen yhteyteen v. 1812 Maakunnan luonnolliset kauppayhteydet Suomenlahden rannikolle avautuivat jälleen. Pitkällinen rauhan kausi kohotti Suomen ja Etelä-Savon talouselämän ennen näkemättömään kukoistukseen.

Vuonna 1856 Saimaan kanavan avauduttua vesiliikenne merelle oli mahdollista aina Kuopiota myöten.

Saimaan rannoilla ryhdyttiin rakentamaan laivoja , pääasiassa kuuluja tervahöyryjä, jotka ensialkuun rahtasivat voita valtakunnan suurkeskukseen Pietariin.

Varsinkin voikaupasta tuli tuottoisaa liiketoimintaa. Vuosina 1861- 1913 voin hinta lähes kaksinkertaistui, kun rukiin hinta pysyi melkein entisellään.

Savolaiset voisaksat olivat tunnettuja kautta maan.

Kun voikauppa tyrehtyi, alkoi suurisuuntainen halkojen ja tuota pikaa myös sahatavaran rahtaus samaan kohteeseen. Elinkeinoelämän vapautuessa sahojen esteenä olleet rajoitukset poistettiin, jolloin Saimaan ympäristöön syntyi lukuisia uusia sahoja.

Metsien hinnat kohosivat ja puutavaran hakkuut , sekä vesikuljetukset lisäsivät Etelä-Savonkin väestön toimeentulon mahdollisuuksia.

Savolaiset olivat ensimmäisten joukossa kehittämässä laivaliikennettä, kun höyrykone oli valjastettu laivojen voimanlähteeksi.

Vauraat isäntämiehet ja kauppiat rakensivat esim. 1890-1915 sadoittain puisia tervahöyryjä, jotka liikennöivät pääasiassa Saimaan ja Pietarin välillä ennen ensimmäistä maailmansotaa ja sen aikana.

Pietarin talousalueelle rahdattiin sahatavaran lisäksi 40 senttimetrin pituisia koivuhalkoja ja paluulastina tuotiin viljatuotteita.

Purjehduskausi Saimaalla kesti tavallisesti 180-200 vuorokautta, toukokuusta loka - tai marraskuuhun.

Savolainen tervahöyry ennätti yhden purjehduskauden aikana käydä

Pietarissa jopa 14 kertaa.

Talven ajaksi laivat ajettiin satamiin. Niiden koneet purettiin ja vietiin laivoista parempaan talteen, kattiloista tyhjennettiin vesi, ovet lukittiin ja ikkunat laudoitettiin. Heti jäiden lähdettyä aloitettiin kunnostustyöt , ja pian ne olivat jälleen täydessä työn touhussa.

Jo talven aikana jokainen tervahöyryn omistaja osteli puutavaraa tai hakkautti sitä omasta metsästään kesän rahtausta varten.

Yleinen käytäntö oli, että tervahöyryjen omistajat ostivat ne puutavaerät , joita heidän laivansa kuljettivat.

Ainakin juvalaiset tervahöyryt kuljettivat vain poikkeustapauksissa vieraita lasteja vuokra-ajona.

Tämän vuoksi tervahöyryn omistaja oli aina samalla myös puutavara-liikemies , jonka oli tarkasti oltava selvillä puun hinnoista, hakkauttamismenetelmistä ja rahtauskuluista.

Vaikka tervahöyry olisi pidetty hyvinkin tiukassa ja säännöllisessä työssä, kului useita vuosia ennen kuin se oli rahtauksella korvannut valmistuskustannukset. Tavallisesti siihen tarvittiin 3-5 kesää.

Sen jälkeen se vasta alkoi tuottaa puhdasta voittoa.

Etelä Savo tuli rautatieverkoston piiriin vuonna 1889.

Etelästä pohjoiseen kulkeva Savon rata valmistui kulkien Kouvolaan Mikkelin kautta Kuopioon. Vasta vuonna 1908 avattiin liikenteelle Karjalan radasta haarautuva pitkin Punkaharjua kulkeva Elisenvaaran - Savonlinnan rata, jota jatkettiin 1914 Pieksämäelle.

Rautatieliikenteen kehittyminen joudutti tervahöyryliikenteen elintilan kaventumista.

Mutta luonnon järjestys kääntyi pääläelleen vuonna 1867 jolloin vielä toukokuun lopulla ajettiin jäitä pitkin kirkkoon.

Kaunista mutta lyhyttä kesää seurasivat elokuun sateet ja syyskuun ankara halla. Nälänhätä ja kulkutaudit kaatoivat ihmisiä tuhansittain. Lähes 8 % suomalaisista kuoli luvun noustessa Hämeen ja Kuopion lääneissä yli 10 %:n.

Mikkelin lääni pääsi suhteellisesti helpommalla, sillä halla ei pannut viljaa niin pahoin Saimaan rantamilla ja korkeilla paikoilla.

Juvan seurakuntalaisia kohtasi vähän aeimmin myös toisenlainen onnettomuus kun 1829 Jouluaamun jumalanpalvelus päättyi järkyttävään murhenäytelmään, kun kirkkokansa luuli tulen päässeen irti ja survoi paniikinomaisesti paetessaan 20 henkeä jalkoihinsa.

Tungos oli suurin vaimoväen puoleisella ovella missä kuoli 15 tyttöä tai nuorta naista.. Yksi ruhjoutuneista kuoli vielä myöhemmin.

Ahtaaksi osoittautunut puinen ristikirkko oli valmistunut sata vuotta aikaisemmin.

Juvalaiset ryhtyivät puuhaamaan itselleen uutta kirkkoa jo kuukauden päästä onnettomuudesta.

Rakennusaineesta ja paikasta riideltiin kuitenkin hartaasti ja pitkään. Senaatti määräsi kirkon rakennettavaksi kivistä ylämäelle.

Ylitirehtööri E.Lohrman`n piirustukset hyväksyttiin pitäjänkokouksessa 6.1.1851. Kun piirustuksia oli vielä kerran suurennettu, päästiin työt vihdoinkin alkamaan v. 1856.

Urakoitsijaksi valittu Vehmaan kartanon omistaja luutnantti Georg Grotenfelt löysi louhittavaksi kelpaavaa graniittia omalta alueeltaan maakerroksen sisältä.

Tiilet poltettiin Virmaanlahden Rantakolkassa.

Työ edistyi tuskastuttavan hitaasti. Uusgotiikasta vaikutteita saanut harmaakivikirkko , jonka päädyssä on sata kyynärää korkea kellotorni valmistui vasta v 1863.

Vanha puukirkko purettiin v. 1870 ja kuljetettiin hevospelillä talvella Anttolaan, missä se pystytettiin uudelleen.

Sisustuksesta mainittakoon, että Kirkkoherra Alopaeuksen aloitteesta juvalaiset hankkivat kirkkoonsa viisi arvokasta messinkistä kynttiläkruunua, jotka oli poistettu Helsingin Yliopiston juhlasalista kaasuväläistuksen tieltä.

Varatuomari Nils Gustav Grotenfelt kirjoittaa teoksessaan Hovi Savossa mm seuraavaa: " Georg Erik Grotenfelt oli Wehmaan Hovin voimakastahtoinen luoja 1800 luvulla. Kunnioitettu pelätty ja rakastettu. Vuodesta 1822 - vuoteen 1895 hän painoi leimansa hoviin ja sen ympäristöön. Suurentuneet tilukset, yhä lisääntyvä alustalaisten joukko ja ympäristön muuttuneet asenteet kartanoa kohtaan asettivat uusia vaatimuksia naimattomille sisaruksille, Wehmaan haltijoille.

Yhä kasvaviin vaatimuksiin vastasi kolme hallitsevaa hahmoa, jotka alustalaisten , suvun ja koko seudun asukkaiden piirissä herättivät

kunnioitusta että pelkoa. He olivat Georg Erik, savolaisittain "luuknantti," Anna Maria, vanhin sisar , jota savolaiset nimittivät "isoksi ryökkinäksi", sekä vanhin näistä kolmesta Herman Bernt, varatuomari, hovioikeuden asessori, savolaisittain vain yksinkertaisesti "tuomari". Nämä kolme painoivat leimansa hoviin , muovasivat sen elämää, puolustivat sen koskemattomuutta ja loivat sen perinteet.

Keskenään he puhuivat aina ruotsia, käyttivät ympäristönsä kanssa seurustellessaan suomea ja alustalaistensa kanssa aitoa maalailevaa savon murretta." (Varsin käytännön läheistä eikö vain?)

Georg pystytti rakennuksia koko ikänsä, "eikä mitään hökkeleitä" , sanoi kansa, hän oikaisi teitä, rakensi myllyjä, ja ikään kuin kartanon rakennuksissa ei olisi ollut kylliksi todisteita hänen kyvyistään, kohoaa Juvan kivikirkko monumenttina hänen ja hänen torppariensa työstä."

Juvan kivikirkon rakennuttaminen koettelivat Georgin ja hovin väen voimia.

Syksyllä 1859 oltiin päästy jo niin pitkälle, että kiviseinät kohosivat kohti taivaita. Silloin syyskuussa , tapahtui ensimmäinen onnettomuus.

Rakennusmestari putosi "ylhäältä ja satutti itsensä niin pahoin, vielä ei tiedetä kuoleeko hän." Carolina täti toteaa.

Tapaus lisäsi Georgen kuormaa. Hän nousi jo kolmelta aamulla ja tuli kotiin myöhään illalla. Joen rannalla työskenteli 24 sahuria, jotka kävivät kartanolla syömässä. Heidän lisäksi ruokittiin oma väki, kalkinpolttajat , taksvärkin tekijät ja ajoittain myös osa torppareista.

Vuoden podettuaan rakennusmestari palasi työhön, mutta uudet onnettomuudet olivat ovella. Neljäntenä rakennusvuotena putosi telineiltä seitsemän torpparia. Viisi oli pian taas työn touhussa, mutta kahden piti maata sairastuvassa pahasti loukkaantuneina.

Ja Marie kirjoittaa kesäkuussa 1862 edelleen : " aina sitä jotain kauhistuttavaa tapahtuu: Tänä esimerkiksi olemme aivan murheissamme , sillä uuden kirkon rakennuksella tapahtui onnettomuus.

Eräs kartanon torppareista putosi tornista ja kuoli siihen paikkaan.

Setä oli siellä ja on aivan tolaltaan, ei syö eikä juo." Myös

kattopellit aiheuttivat huolta. Marien aviomies pietarilaisen Nikolajeffin ratsuväkikoulun lääkäri ja tsaaritar Marian uskottu lääketieteellinen neuvonantaja Alexander Collan sai Georgelta tehtäväkseen kuulostella mitä kattopellit tsaarin pääkaupungissa maksoivat.

Toiseksi viimeisenä rakennusvuonna Carolina tiedottaa että pellit olivat tulleet Viipuriin ja ihan "Änglannista" saakka.

Lopulta elokuussa 1863 kirkko oli valmis.

Graniittitemppeli Jumalan kunniaksi ja rakentajan Georg Grotenfeltin sekä kaikkien 7 vuotta kestäneeseen rakennustyöhön osallistuneiden monumentti. Tädit olivat aivan lopussa eivätkä jaksaneet muuta kuin todeta lakonisesti, että sitten seurasi "kirkon vihkiminen ja touhu vieraista".

1830 luvun lopussa Wehman kantatilaan kuului 6 torppaa, mutta niiden määrä kasvoi Georgin aikana, että niitä oli päärakennuksen pystyttämisen aikoihin oli jo noin 50.

Georg teki torpparien kanssa vain suullisia sopimuksia. Kirjallisia kontrakteja ei ole löytynyt. Torppariperheet olivat täysin riippuvaisia Georgista. Meillä ei ole aavistustakaan kuinka asiat käytännössä sujuivat. Kuinka hän saattoi pitää mielessään lähes 60 torpparin taksvärkit, ylimääräiset työpäivät, kyytipäivät, "förskottina" annetun viljan ja rahan määrän, lainat, sovitut työrupeamat. Selvää vastausta ei ole olemassa, mikään perimätieto ei sitä kerro, ei minkäänlaisia tietoja ole saatu myöskään Hermannilta tai isältäni, joiden olisi pitänyt tietää.

Tässä on vain todettava, että Georg jollakin konstilla onnistui pitämään järjestyksessä sekä torpparit, ylimääräisen työvoiman, rengit ja piiat sekä suuret rakennusurakat, joista mahtavin oli kirkonrakennustyö.

26-78 tarksvärkipäivää vuodessa joutui Wehman hovissa tekemään se maaton työmies, joka sai armon Georgen silmissä, ja jolle hän luovutti torpan käytettäväksi. Töihin kuuluvat kaikki maataloustyöt laidasta laitaan omilla työvälillä ja omalla hevosella.

Torpparille itselleen tarjoutui monenlaisia lisäansiomahdollisuuksia: rakennustöitä, kiveämistä, ja ennen kaikkea kyytejä Viipuriin ja muille kauppapaikoille. Näistä palveluista maksettiin seudulla yleisesti käytettyjen normien mukaisesti torpparille viljaa, lihaa, jauhoja tai rahaa. Luultavasti Hovi tarjosi alustalaisilleen turvallisuuden tunteen, jota he arvostivat. Leipä ei loppunut koskaan, ei edes pahimpina katovuosina. Tähän viittaa sekin, että vilja-aitalla kävivät myös vieraat torpparit kaukaisista kylistä, sekä se, että Georgin alustalaiset pysyivät paikoillaan sukupolvesta toiseen. Monet heistä kohosivat luottomiehiksi kartanon

hierarkiassa ja heitä varten pystytettiin paremmat asumukset ja järjestettiin mukavammat olot. Vain harvoin joku joutui isännän epäsuosioon ja sai hädän, useimmiten Georgilla oli kärsivällisyyttä, ja hän oppi, että arvonantoa ja tottelevaisuutta saatiin aikaan muullakin tavalla kuin jyrkillä menetelmillä.

Wehman kaukaisin torppa oli 12 kilometrin päässä hovista, ja torppari Mähösen oli noustava varhain ehtiäkseen kello viideksi aamulla työpaikkaansa eli "possakkaan."

Sovittelun henki vallitsi patriarkan ja hänen torppariensa Auvisten, Pekuristen, Tammisten, Schadewitzien, Tuukkasten, Veijalaisten, Väisästen, Vepsien, Vasaroiden, Kiukkaiden ja Stoltien välillä.

Georg kykeni puolustamaan heitä nälkää ja kylmyyttä, häätöjä ja ulkopuolista uhkaa vastaan, mutta tautien suhteen hän oli voimaton..

Ahtausta liika ja epäterveelliset ruokatottumukset loivat kiihtollista maaperää kulkutaudeille, kuten esimerkiksi 1880-luvulla raivonneelle isorokkoepidemialle, joka vei mennessään kymmenennen osan

torpparikylien asukkaista. Tohtori Hällström Mikkelistä, hovin väen perhelääkäri, tuli hevokyydillä "tutkimaan tautilannetta, mutta tietooni ei ole tullut oliko siitä mitään apua," kerrotaan kirjeessä.

Mutta elämä jatkui ja meni eteenpäin Suomen suuriruhtinaan maassa Savossa ja Juvallakin vaikeuksista huolimatta.

Mistä voimia ja visioita saatiinkaan, mutta 1800-luku ja lähes koko autonomian aika oli taloudellisen ja henkisen nousun aikaa, jolloin suuret aatteet tempasivat kansakunnan pyörteisiinsä.

Nouseva työväenliike, kilpailevat poliittiset virtaukset, kansansivistystyön ja koululaitoksen perustaminen, osuustoiminnan aloittaminen ja niin edespäin kertovat esivanhempien ja äitien lujasta uskosta parempaan tulevaisuuteen.

"Juvalla yksityinen yrittäjäisyys kilpailee voitollisesti kituliasta yhteistoimintaa vastaan." Näin kirjoitti nimimerkki "Viljo" Uudessa Suomettaressa vuonna 1898.

Kolme vuotta aikaisemmin oli Lautealaan perustettu Juvan Meijeri Oy. Tämä oli ensimmäinen kunnan alueella sijainnut useamman henkilön yhteisesti omistama yhtiömeijeri. "Viljon" mukaan sen toiminta ei oikein tahtonut käynnistyä, koska juvalaisilla ei ollut riittävästi yhteishenkeä pyörittämään monen osakkaan omistamia yrityksiä.

Juvan Osuusmeijerin historian mukaan yhtiömeijeri ajautui nopeasti vararikkoon, sillä se ei kyennyt kilpailemaan läheisessä Kaskiinkylässä sijainneen yksityismeijerin kanssa.

1900 - luvun alussa Juvalla asui runsaat 12 000 ihmistä.

Paikkakunnan ammatissa toimivasta väestöstä yhdeksän kymmenestä sai elantonsa maa ja metsätaloudesta.

Väki on siis autonomian ajoista vähentynyt, mutta ovatko pidot parantuneet. On koettu Suomen itsenäistyminen, kaksi maailmansotaa ja Euroopan taloudellista ja poliittista yhdentymistä.

Kaiken kaaoksen keskellä voi olla syytä muistaa Suomenlinnan rakennuttajan sanat Kuninkaanportissa; "Jälkimaailma, seiso tässä omalla pohjallasi , äläkä luota vieraan apuun."

Lähdeaineistoa: Etelä -Savon Perinnealbumit

Päiviö Tommila: Suomen Autonomian synty

Veijo Meri: Maassa Taivaan saranat

Nils Grotenfelt: Hovi Savossa

Koikkalan Seudun Perinnetieto historiikki

Juvan Osuuspankki 100 v